

Јелка М. Панић

Градска библиотека „Божидар Кнежевић”, Уб

Весна Р. Живковић

Градска библиотека у Новом Саду

УДК 027.8:[37.013.31:004

DOI 10.46793/Uzdanica19.1.359P

Стручни рад

Примљен: 1. март 2022.

Прихваћен: 27. мај 2022.

УЛОГА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У КОНТЕКСТУ ДИГИТАЛНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ОБРАЗОВАЊА

Айспиракџи: Школе и школске библиотеке доживљавају видне промене у организацији рада, опремању простора, оснаживању кадрова и коришћењу савремених ИКТ уређаја. Ауторке рада се баве улогом школске библиотеке у контексту дигиталне трансформације образовања. Рад је теоријског карактера и састоји се од два дела.

У првом делу разматра се улога школе у стварању подстицајног окружења за учење, а посебно се истиче значај мултимедијалне наставе. У том контексту, приказане су школске библиотеке као мултимедијални центри за учење. Надаље се анализира опремање школских библиотека које би морало бити у складу са конструктивистичким приступом учењу, те се отварају актуелна питања употребе дигиталних медија. Посебно је значајно што се разматра однос компетенција ученика и наставника у погледу коришћења ИКТ и истиче значај педагогије (и дидактике) медија у интегрисању медијских у интердисциплинарне компетенције.

Други сегмент је посвећен улози школске библиотеке у савременом образовно-васпитном процесу, значају, функцији, уређењу и све важнијем положају у мултимедијалној и дигитално трансформисаној настави, те њеној вредности у сазнајном процесу, целоживотном учењу, као и компетенцијама библиотечко-информационих стручњака.

Кључне речи: школска библиотека, мултимедијална настава, конструктивистичка настава, дидактика медија, библиотечко-информациони центар.

УВОД

Школске библиотеке су активни учесници у животу и раду образовно-васпитне установе, и њихов рад се планира двојачко: у складу са планом и програмом рада школе и према прописима из области библиотекарства. Како су актуелне, динамичне и честе промене у савременом друштву, тако се мењају потребе и развој образовних потенцијала чиме се постављају и нови захтеви пред образовно-васпитне установе и педагоге. Управо развој информационог друштва и богате понуде педагошких технологија отвара важну тему о неопходним променама у раду школских библиотека, у потрази за

новим начинима организације рада у њима и њиховог учешћа у квалитетном образовању. Школске библиотеке, једнако као и јавне, престају да буду само места где се позајмљују књиге и учи. Оне мењају свој изглед и функцију и постају места где се одвија успешна социјална комуникација, где се обликује друштвено одговорно понашање, усваја информационо-медијска писменост, усмерава се коришћење савремених технологија на образовне ресурсе и развија се спремност на целоживотно учење. Зато се пред школске библиотеке поставља циљ да постану места приступа електронских, мултимедијалних и интерактивних садржаја, где се могу исказати информациони захтеви, где се могу добити одговори на питања из области педагошких иновација и нових образовних технологија.

Школске библиотеке у савременом наставном и сазнајном процесу мењају свој изглед, постају спремније на промене, на динамичнији и активнији рад ученика, са опремом и намештајем који омогућавају да се ученици осећају лагодније, да се лакше крећу, користе савремена наставна средства и да више самостално и у групама раде, откривају, стварају, слушајући подстреке и упутства наставника, а мање буду пасивни учесници у школи.

У овом раду ћемо се бавити питањем школских библиотека, њиховим учешћем у савременом образовању и улогом у дигиталној трансформацији образовања.

1. ОД ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ДО МУЛТИМЕДИЈАЛНОГ СРЕДИШТА ЗА УЧЕЊЕ

Отварајући тему о подстицајној образовној средини у школи, Милан Матијевић и Томислав Тополовчан постављају питање да ли је школу потребно перманентно опремати савременим дидактичким средствима, материјалима и алатима и наставне садржаје прилагођавати већ постојећој опреми у учионицама (Матијевић, Тополовчан 2017: 105). Могуће одговоре је дала још и Марија Монтесори, чији су модели и опрема интересантни и у данашњем концепту образовног процеса. Ипак, узимајући у обзир савремени стил живота, упућен на многобројне савремене ИКТ уређаје и спремност млађих нараштаја да их користе од најраније доби – може се увидети да класична учионица и школска библиотека, њени садржаји и опрема не могу бити крајњи домет онога што у 21. веку школа може понудити ученицима. Школа мора бити уређена тако да ствара подстицајни амбијент како за учење тако и за поучавање, да буде окренута мултимедијалној и конструктивистичкој настави са разноврсним наставним средствима, у амбијенту где се мисли, осећа и делује у простору где се могу и кретати, „истраживати извођењем експеримената, креирати у разним подручјима људског рада, радити рукама, цртати, писати, плесати, глумити, јести, пити, сликати, певати” (Матијевић,

Тополовчан 2017: 107). „У наставни процес су укључени разни дигитални медији чија је првобитна намена да се ученицима на (њима) занимљивији начин представе наставни садржаји” те је зато важно да, осим савременим намештајем, школска библиотека, као и учионице, буде опремљена мулти-медијалним и осталим савременим ИКТ и другим уређајима (Комненовић, Милановић 2021: 52).

Како се у савременој конструктивистичкој настави напушта модел статичног предметно-разредног облика наставног процеса због све важније међупредметне корелације и наставе окренуте истраживачком и пројектном раду, све већи значај се поклања опремању мултимедијалних центара у школама, а најчешће и најпогодније место за то су школске библиотеке. Школске библиотеке, поред уобичајене функције, постају центри за истраживања и презентације ученичких пројеката и радова, те, самим тим, морају запошљавати висококвалификоване стручњаке са библиотечко-информатичким образовањем, који могу управљати радним процесима у школској библиотеци, надzirати их и усмеравати, и пратити коришћење савремених техничких уређаја. У мултимедијални простор у школи ученици могу долазити самостално, у групама или паровима, да претражују различите изворе знања, да раде на одређеним пројектима, праве презентације, користе компјутерску опрему и друге ИКТ уређаје. Ту се могу одвијати различита такмичења, квизови, школски пројекти.

Матијевић и Тополовчан наглашавају да уређење радног простора свакако зависи и од очекиваних исхода, од узраста ученика, од њихове техничке опремљености. Тај простор треба да задовољава све развојне потребе интелигенције ученика те да, у складу са конструктивистичком дидактиком, омогућава организацију наставе са више ученичких активности, а мање подучавања (Матијевић, Тополовчан 2017: 106). Зато школска библиотека треба да буде пространа, са добром осветљеношћу, заштићена од буке, са мобилним инвентаром и много аудио-визуелне опреме и паноима за представљање ученичких радова. У том простору ученици треба да усвајају и унапређују одређене компетенције, а међу њима и ону о учењу како се учи, што и јесте задатак савремене школе – како учити уз помоћ различитих медија, на различитим местима.

Деца су од најранијег узраста окружена најразличитијим техничким уређајима, многе са лакоћом користе и у једнакој мери као и играчке, служе се њима да би комуницирали, претраживали омиљене цртане филмове, емисије, играли компјутерске игрице и слично. Самостално и у интеракцији са вршњацима и другарима откривају нове могућности и лако и брзо усвајају нове садржаје и правила. Тако је већина ученика већ од првог разреда оспособљена за коришћење дигиталних уређаја, да остварује радне задатке користећи различите медије. Налазимо се у времену у ком не постоји монопол уџбеника. Императив је могућност да се на лак и брз начин дође

до многобројних информација, да су оне валидне и проверљиве. Бројне су могућности употребе различитих отворених извора знања, многобројних научних и стручних радова, електронских књига и база података. „Неинформисан и неупућен ученик или грађанин не може ангажовано учествовати у јавном животу своје средине. Такође је битна чињеница да средства масовног комуницирања у савременим друштвима немају улогу једносмерне трансмисије обавештења и ставова од неког политичког или педагошког врха ка бази и ученицима, већ су она основа за међусобно вишесмерно комуницирање, разумевање и размењивање идеја и искустава и усклађивање заједничких интереса” (Трнавац, Ђорђевић 2007: 134).

Ученици су стални конзументи електронских комуникацијских система и често у већој мери користе информационо-комуникационе технологије од својих наставника. То отвара многа питања у вези са компетенцијама наставника и школских библиотекара, ширином интересовања и њиховог целоживотног образовања, перманентног учења и повећања сопствених квалификација, како би одговорили на захтеве савремене наставе. Задржаћемо пажњу, ипак, на ученицима и образовању, за које такође важи Меклуанова девиза *Медијум је ѿорука* (Џајлс 2011).

Педагогија медија је млада дисциплина која је у замаху од друге половине прошлог века. „Концепција педагогије медија се почела формирати крајем 60-их година, када су у њој изникла два релативно независна правца – ‘критичка’ и ‘визуелна писменост’. Прва од њих је истакла као основни циљ ‘формирање критичког мишљења’ човека у односу на средства масовне комуникације и добила је већу распрострањеност у Европи (Велика Британија, Француска и др.), друга је као главни задатак разматрала развој невербалних начина комуникације (поимање, разумевање, коришћење и стварање визуелних и аудио-визуелних информација) и преовладала је у Канади и САД-у” (Максимова 2005: 119). Савремено образовање међу приоритетима мора имати, а самим тим и формално усвојити у свој курикулум основну сврху и мисију критичке педагогије. У време када су преплављени медијима, информацијама и садржајима, ученици треба да усвоје и негују критичко „читање”, разумевање и анализирање савремених медијских садржаја. Они треба да науче да их селектују, организују и усвајају, како би формирали своје ставове и мишљења на основу одабраних информација. „Основна сврха и мисија критичке педагогије медија била би да ученицима, студентима и свим грађанима омогући да схвате савремену културу и друштво, да створе сопствени идентитет и отпорност према медијским манипулацијама, као и да подстакне медије да стварају алтернативне и креативне облике културе ради трансформације савременог медијализованог и отуђеног друштва” (Андевски, Вучковић 2012: 79), као и да оспособи „ученике да о медијским садржајима размишљају критички, оцењују их и по потреби их користе” (Надрљански, Надрљански, Билић 2007: 532). Зависно од начина спознаје света око себе,

појава и апстрактних појмова, ученик може створити, усвојити и испољавати како адекватне, тако и погрешне и неправилне ставове и представе, а то може унапредити или уназадити његов начин живота, успех у каснијем раду и комуникацији са околином. Зато треба схватити да је настава „социјална појава и процес. Њена функција је у томе да децу и омладину која расту и која се развијају интегрише у друштвено биће, да као значајна друштвена функција повезује традицију, садашњост и будућност и тако утиче на развој и напредовање друштва” (Трнавац, Ђорђевић 2007: 197). Тако се све више указује на важност одабира облика и начина презентовања појава, а како би ученици усвојили и створили адекватне ставове. Одговор на питање који су медији за то најподеснији „конституише дисциплину која се зове *дидактика медија*. Циљ дидактике медија јесте да установи најбоље начине коришћења медија ради подстицања и подражавања процеса учења” (Андевски, Вучковић 2012: 81). Са тим у вези је и постојање *медијског васпитања* јер су ученици, као и сви грађани, у неком тренутку емитери и реципијенти порука, односно, у новом медијском окружењу публика постаје активна и „појединац може преузети и улогу комуникатора, дисеминирати поруке, и на тај начин утицати на јавно мњење” (Ђукић Живадиновић, Стаменковић према: Ђукић, Алексић 2019: 79). Медијска дидактика и медијско васпитање су области медијске педагогије, која има дугу традицију, али њена важност се свакако истиче због све шире и неопходније употребе електронских масовних медија. Медијска педагогија не може бити понуђена као засебан предмет или курс у образовној установи. Она мора бити интердисциплинарни предмет, или интегративан. Мора повезивати и прожимати курикулум, и на томе морају радити наставници и стручни сарадници школе, како би формирали јединствен систем са крајњим стандардима и исходима за сваку етапу или разред, јер „није медиј она варијабла која битно одређује учинак учења, већ је то дидактички аранжман [...] Деловање [медија] се остварује посредно – они тек отварају нове могућности за дидактичко-методичку организацију учења” (Родек 2010: 10). Андевски и Вучковић наводе Бакеову формулацију медијских компетенција и разликују: критику медија, науку о медијима као знање о медијима, употребу медија и иновативно и креативно медијско деловање. Савремена школа треба да међу приоритете уврсти и овладавање поменутиим компетенцијама и да их интегрише у интердисциплинарне компетенције. Њихов резултат не треба да буду оцене и бодови на тестовима, већ ове компетенције треба да буду саставни део сваког ученичког излагања, истраживања, презентовања, исказивања. Ученик треба да исходе постављене за дате компетенције усвоји, прихвати и примењује у свакодневном животу једнако као и у наставном процесу, јер су те компетенције од кључног значаја за функционисање у савременом животу, у остваривању сопствених права и обавеза или комуникације са пријатељима и пословним сарадницима. Задатак школе је да ученицима понуди садржаје који нису у њиховом свакодневном фокусу као што су то видео-игре, аплика-

ције за дружење и четовање. Циљ је да им се покажу апликације и софтвери за учење, самообразовање и образовање, али и за примену усвојених медијских компетенција: од начина комуникације до претраге на вебу.

Управо због свега поменутог школе треба да имају одговарајуће дигитално окружење које ће задовољити потребе и жеље деце „нет генерације”. Тај простор (у учионици или у оквиру библиотеке) треба да буде и физички привлачан и интересантан а опрема таква да могу да покажу своје знање и умеће, да буду креативни, да се играју, да стварају, обликују, изграђују, демонстрирају, и да сва формална и неформална умења могу да употребе како би исказали сопствену личност. Библиотеке јесу куће књига и знања, али морају да постану места интердисциплинарних окупљања, средиште школе које ће деци пружити удобност, слободу, развијати радозналост и машту.

2. ШКОЛСКИ БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНИ ЦЕНТАР КАО РАСАДНИК ИДЕЈА, КРЕАТИВНОСТИ И ИНОВАЦИЈА

У савременом друштву образовање се посматра као најважнији фактор и ресурс за развој. Огромна количина људског знања је дигитализована и приступ може да има скоро свако и са сваког места, многи наставници и ученици користе електронске уџбенике и наставна средства, лектире се могу наћи у онлајн-књижари или у дигиталним колекцијама. Површним разматрањем се оправдано може поставити питање – да ли су данас потребне школске библиотеке и која је њихова улога?

Школске библиотеке добијају нову, све важнију улогу у животу школе, у настави и учењу. Оне постају центри образовних установа, одређују парадигму савременог образовања и подижу његове стандарде. Школске библиотеке постају места дигиталне и медијске писмености, практичне примене теоријских информационих знања и вештина и место дигиталне трансформације наставног процеса. Како се променио принцип „образовање за цео живот” у „целоживотно образовање”, тако се трансформисала и улога библиотека у наставном процесу у поређењу са традиционалним. Она добија централно место у објекту, уређује се савременим намештајем и опремом, у њу се интегришу сви информациони ресурси образовне установе, тако да постаје место практично за рад и привлачно за боравак. Како се у библиотеци одвијају различите активности, од пројектних задатака до утрошка слободног времена, неопходна је активна сарадња библиотекара и наставника и осталих стручних сарадника у школи у сазнајном процесу. Њихов заједнички циљ треба да буде мотивисање ученика на самосталан истраживачки рад, претрагу информација и самообразовање кроз слободан приступ различитим носиоцима информација и усмеравање и праћење рада и напредовања. Ако погледамо важећа законска и подзаконска акта у нашој земљи, можемо увидети да су

задаци који се постављају пред школске библиотекаре застарели и нису више у складу са потребама савременог друштва, тржишта рада и образовања које библиотекари добијају (Закон о основном образовању и васпитању, *Сл. гласник РС*, 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – др. закон и 129/2021; Правилник о програму рада свих стручних сарадника, *Сл. гласник РС – Просветни гласник*, бр. 5/2012). Библиотечко-информациони стручњаци својом ерудицијом, стручношћу и мотивисаношћу могу да допринесу стварању повољне климе за рад у библиотекама, да га унапреде и покажу да би библиотеке у школама „могле бити најбоље посредничко место за овакву врсту комуникације, која подједнако обухвата објективизирани информационе ресурсе и субјективну, хуману међуљудску комуникацију” (Стокић Симончић, Вучковић 2007: 250). Задатак савремене школске библиотеке је вишеструк: поред развоја читалачких навика и коришћења библиотечких фондова, библиотека треба да код ученика формира навике за подизање личних и професионалних компетенција не само у току трајања формалног образовања, већ и периоду након њега. Исто тако, у процесу активације трансформације образовног процеса, окренуте решавању проблема и задатака, а мање подучавању, а у складу са развојем информационог и дигиталног окружења, мењају се задаци, циљеви и активности школске библиотеке. Она постаје средиште наставног процеса, али и база за имплементацију педагошких иновација. Библиотека, односно школски библиотечко-информациони центар постаје централна карика која у образовној установи из свог средишта допире до свих њених делова. Према Стандардима које прописује ИФЛА (International Federation of Library Associations and Institutions) у 2015. години, школска библиотека треба да буде постављена у централном делу приземља, те да су одатле лако доступни простори за учење, да је заштићена од буке, снабдевена природним и вештачким осветљењем, да је омогућен приступ особама са инвалидитетом, да је технички добро опремљена и са одговарајућим публикацијама, местом за рад и учење (IFLA School Library Guidelines 2015: 32). Према ИФЛА/УНЕСКО стандардима за школске библиотеке, неки од основних задатака школских библиотека који су битни за „развијање писмености, информационе писмености, подучавања, учења и културе су следећи: подршка образовним циљевима и задацима зацртаним у наставном плану и програму школе; [...] омогућавање стицања стваралачког искуства при коришћењу и креирању информација као помоћ при учењу и разумевању, као и подстицању маште и уживања у читању; подстицање свих ученика да науче и користе вештине које ће им помоћи при вредновању и коришћењу информација [...]; сигуран приступ [...] изворима и могућностима које ће ученицима омогућити сусрет с различитим идејама, искуствима и ставовима [...]” (ИФЛА 2019). Зато библиотека, као библиотечко-информациони центар, није само простор у коме се чувају књиге и где постоји информатички кутак за самостални рад, већ је медијатека, медијалабораторија, медијациони центар и мултифункционална сала за

рад у групама или самостално, где се ствара али и презентује остварено. Исто тако, библиотека у школи није место где се само стварају читалачке навике, љубав према читању, информациона писменост, оријентација у свету информација, већ и важно место где се ученици друже, комуницирају, деле радости и бриге. Библиотекар зато мора бити високо професионално лице, особа која има добре комуникацијске способности, која ученике прихвата онаквима какви јесу, без осуђивања, са пуно љубави, разумевања и топлине. „Школски библиотекар још треба да буде не само стручњак који организује активности за подршку читању и који уме на захтев пронаћи релевантне информације у обиљу ресурса, већ треба да буде проактиван, да нуди информације без захтева, оријентишући се интересовањима и невербалним потребама деце, педагога, родитеља” (Иванченко 2021: 135).

Школске библиотеке и њихови запослени на лак и брз начин могу да усвоје нове функције. У томе им, свакако, помажу многобројни садржаји у онлајн-окружењу, попут дигитализоване грађе и отворених извора знања. Дигитализација наставно-научних, креативних, забавних материјала и грађе је императив савременог доба, непресушни извор информација на једном месту. „Дигитализацијом културних, научних, забавних и административних садржаја, потом развојем бројних електронских сервиса који ће младима и осталим грађанима подићи животни стандард, могуће је предочити конкретан бенефит од употребе информационо-комуникационих технологија” (Матијевић 2008: 332). Са поменутиим можемо повезати и употребу савремених наставних средстава и њихову улогу „за развој мишљења ученика у процесу сазнавања неопходно је тумачити са становишта прихватања одређеног значаја заступљености *принципиа очиледности* у настави” (Антонијевић 2007: 322). Данас се користе различите апликације, образовни софтвери, игрице, квизови, друштвене мреже за помоћ у организацији и при самој реализацији наставе. Осим тога, „ови флексибилно моделовани и програмирани образовни мултимедији намењени су за учење и стицање знања у школи и изван ње. Једни су пројектовани и обликовани за подржавање наставе, а други за самосталан рад и учење” (Мијановић 2007: 564).

Значајан сегмент рада школских библиотека јесте организовање креативних радионица. „Школске библиотеке су се током година развијале и прилагођавале својим корисницима, да би данас постале место које се под утицајем савремених технологија преобразило у место где ученици лако долазе до информација и где радо проводе слободно време у организованим креативним радионицама” (Ковачевић 2019: 104). Радионичарски приступ са коришћењем ИКТ-а, како у формалном, а посебно у неформалном образовању, представља лак начин за успостављање комуникације и партнерских односа са младима, посебно са припадницима дигиталне, „зед генерације”. „Радионица је облик образовног групног рада који је најчешће примењиван у неформалном образовању у којем подједнако учествују сви – знање се не

сервира као 'готов производ' – до њега се долази заједничким залагањем" (Вуковић, Радуловић 2019: 169). Учесници радионица долазе до решења постављених задатака радом, промишљањем, конкретним активностима, а наставници/библиотекари имају улогу модератора и водитеља програма. Тако полазници имају мисаоне и практичне радње које доводе до решења. Уз то се и друже, комуницирају, сарађују, чиме се превазилази затвореност и анксиозност коју велики део младих осећа управо због отуђености услед учеста-лог коришћења мобилних и сличних уређаја и интеракција које остварују искључиво у онлајн-окружењу.

Јасно је колико је важна мултимедијална и техником потпомогнута настава. Ипак, то није гаранција за квалитет наставног процеса и остварене циљеве и исходе. Тако Матијевић и Тополовчан наводе сазнања до којих се дошло у различитим истраживањима о улози дигиталних медија у мултимедијалној настави и закључују да „[д]игитални медији у настави сами по себи нису ни корисни ни штетни, односно као засебан чинилац у настави нису мерило ефикасности. Уз саме медије важне су индивидуалне карактеристике ученика (мотивација, ставови, предзнања и др.), дидактичка организација наставе и учења (предмет, индивидуализација, ниво образовања, стратегија учења и др.), те жељени исходи учења" (Матијевић, Тополовчан 2017: 171).

Посебно је важна улога школске библиотеке у условима експанзије електронске књиге и преваге наставе на даљину током пандемије изазване вирусом корона. Ученици и наставници су се нашли у новој улози, у измењеним околностима и пред новим изазовима. Требало је савладати многобројне препреке, непознанице и овладати новим технологијама и захтевима. Рад на даљину је многим био отежан услед различитих техничких проблема (слаба или недовољна опремљеност ИКТ уређајама и сл.) или услед тешкоћа са коришћењем савремених софтвера. Школски библиотекари су се сналазили на различите начине и са различитим успехом. Нова истраживања након пандемије ће засигурно дати одговоре на многа питања у вези са овом темом, као и смернице за даљи развој у овој области и о новој улози школских библиотека и библиотекара у измењеним условима за рад.

Како бисмо цивилизацијски наставили да идемо напред и да чинимо савремено друштво правим друштвом знања, неопходне су промене у предшколском и школском образовном систему. „Императив научно-технолошке револуције и информатичке ере је да савременим образовањем човека оспособи да схвати и усвоји научна достигнућа, да њима развија и обогаћује своју личност, да се њиме користи у процесу креирања нових сазнања, унапређивања производње, квалитета друштвеног живота и стварању услова за потврђивање властите личности" (Мандић 2003: 36). У модерном и окренутом савременим потребама човека образовном систему потребне су школске библиотеке као простор за учење, сазнавање, рад, а биће комплетне када поред стручњака и савремене ИКТ опреме буду добиле централно место у

курукулуму и образовно-васпитном систему, када се законским и другим актима, као и у свести менаџера образовања, буде дефинисао статус, важност и улога школских библиотека.

3. ЗАКЉУЧАК

Образовање и васпитање су главни чиниоци и носиоци развоја друштва и човечанства. Настали су са људском цивилизацијом и освешћивали је, детерминисали и унапређивали. Институционализацијом образовања и васпитања ови веома важни фактори људског развоја постају уређени, систематизовани и одређени у складу са степеном развоја друштва. Тако се изглед, улога, организација школа и школства мењала кроз векове и била одређена различитим факторима: политичким, верским, друштвеним, социоекономским итд. Кроз историју образовања трагало се за идеалним решењима, најпогоднијим методама, принципима учења, техникама подучавања, те су тако израстале и различите педагошке науке и дисциплине, које су систематизованим знањима и подацима из различитих истраживања унапређиване и богаћене.

У овом раду су приказани неки од принципа, модела и примера за уређење савремене образовне средине која подржава конструктивистички приступ у образовно-васпитним процесима. Истовремено, указано је на значај употребе савремених информационо-технолошких уређаја у организацији и унапређењу како подучавања тако и учења, те колико је савремена настава окренута и колико у већој мери подржава учење као сазнајни процес, а подучавање смањује до нивоа управљања сазнајним процесом, мотивационог импулса за ученике, и истиче улогу наставника као неког ко усмерава наставни процес, обликује га, прати и остварује у кооперацији са ученицима. Због употребе ИКТ-а у настави, због њеног значаја за васпитање и образовање младих нараштаја, као и због њене свеprisутности у животу најмлађих, истакнута је важност мултимедијалне дидактике, као младе педагошке дисциплине, али дисциплине за коју је битно да буде интегрисана у наставни курикулум, да прожима циљеве и исходе наставе, а да не буде део неког курса, обуке или предмета. Наравно, употреба савремене технике није гарант за боље организован и успешан час, она је средство којим се лакше може побудити занимање ученика, њихова креативност се остварити на савремени начин, а уједно ученици се могу упознати са садржајима, апликацијама и платформама које ће допринети њиховом образовању, целоживотном, формалном и неформалном учењу.

Значајну улогу у поменутиим процесима, свакако, може одиграти школска библиотека, која у савременом друштву добија нову позицију и одређење. Често се за јавне библиотеке говори да су трећа места, поред куће и посла,

односно школе. Исти став се може и треба применити на школске библиотеке. Оне треба да постану места за мисаоне и креативне процесе, места за учење, презентовање наученог и креираног садржаја, места за самосталан и тимски рад, али и места за дружење, сарадњу, бављење хобијима, за стварање пријатељстава, усвајање позитивног односа према раду и животу, према целоживотном образовању, према корисно проведеном слободном времену и здравим животним навикама. Школска библиотека треба да постане центар дигиталне трансформације школе, а за то су неопходни стручњаци који ће моћи да остваре улогу савременог библиотекара који је „менаџер, библиотекар, наставник, лидер и иноватор” (Галушка 2012: 12). Библиотекар постаје менаџер са јасном визијом развоја библиотеке и, поред законом одређених послова, он библиотеку од библиотечко-информативног центра претвара у друштвено-културни центар и остварује њену нову улогу у процесу дигиталне трансформације образовања. Школске библиотеке не треба да губе своју „стару” улогу, треба да нађу компромис између конзерватизма и новаторства, да у све добре тековине унесу дух нових потреба друштва, знања, пословања и комуникације. Са одговорношћу се може тврдити да је савремена школска библиотека модел квалитетно организованог образовног процеса и централна карика која повезује учионице, кабинете и друга места где се одвија настава и да одговара свим информационим захтевима учесника у сазнајном процесу. Зато је актуелно и важно питање модернизације школских библиотека и одређивања њихове нове улоге у настави. Може се закључити да ова тема тек треба да се отвара у нашем друштву, да се о њој говори, да се инсистира на њеној важности, и потреби да такве школске библиотеке постоје у свакој школи.

ЛИТЕРАТУРА

Андевски, Вучковић (2012): М. Андевски, Ж. Вучковић, *Пролећмена за критичку педагошку медија*, Вршац: Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Павлов”.

Антонијевић (2007): R. Antonijević, *Savremena nastavna sredstva i podsticanje intelektualnog razvoja učenika*, доступно на: <https://www.scribd.com/document/29657309/savremena-nastavna-sredstva-i-podsticanje-intelektualnog-razvoja-ucenika> (приступљено 6. 2. 2022).

Вуковић, Радуловић (2019): Т. Вуковић, М. Радуловић, Библиотека као учионица зед генерације, *Иновације и трендови у библиотекарству: Зборник радова XV међународне конференције БДС Београд–Чачак*, 12–14. децембар 2018, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 167–177.

Галушка (2012): С. Галушка, Авангарда или нови лидери у школама, *Школски библиотекар: онлајн часопис за школске библиотекарске*, Београд: Друштво школских библиотекара Србије, 8–17, доступно на: https://www.skolskibibliotekari.edu.rs/sajt/images/dokumenti/Casopis/Skolski_bibliotekar_br_3.pdf (приступљено 5. 2. 2022).

Букић, Алексић (2018): Т. Букић, Д. Алексић, Медијско образовање и перцепција родних стереотипа у медијима, *Годишњак за педагогију*, 3(1), 77–88.

Закон о основном образовању и васпитању, *Сл. гласник РС*, 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – др. закон и 129/2021, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovnom_obrazovanju_i_vaspitanju.html (приступљено 5. 2. 2022).

Иванченко (2021): Д. А. Иванченко, *Школьная библиотека в условиях цифровой трансформации образования*, доступно на: <https://cyberleninka.ru/article/n/shkolnaya-biblioteka-v-usloviyah-tsifrovoy-transformatsii-obrazovaniya/viewer> (приступљено 5. 2. 2022).

ИФЛА (2019): *IFLA/UNESCO-v manifest za školske knjižnice*, доступно на: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (приступљено 5. 2. 2022).

Ковачевић (2019): К. Ковачевић, Креативне радионице, промоције и изложбе у школским библиотекама као видови развијања читалачких навика код ученика основних школа, *Библиоџекар: Часопис за теорију и праксу библиоџекарства*, Београд: Библиоџекарско друштво Србије, 89–106.

Комненовић, Милановић (2021): М. Комненовић, Н. Милановић, Мишљење ученика основних школа о квалитету онлајн-наставе током пандемије ковида 19, *Узданица: Часопис за језик, књижевност и педагошке науке*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 51–66.

Максимова (2005): Г. П. Максимова, *Медиапедагогика как одно из направлений современного образования*, доступно на: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediapedagogika-kak-odno-iz-napravleniy-sovremennogo-obrazovaniya/viewer> (приступљено 22. 1. 2022).

Мандић (2003): Д. Мандић, *Didaktičko-informatičke inovacije u obrazovanju*, Београд: Mediagraf.

Матијевић (2008): М. Матијевић, Будућност знања – јавне библиотеке су значајан едукативни избор за омладину, *Информациона писменост и доживљиво учење*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, Библиоџекарско друштво Србије, 331–336.

Матијевић, Тополовчан (2017): М. Matijević, Т. Topolovčan, *Multimedijska didaktika*, Загреб: Školska knjiga.

Мијановић (2007): Н. Мијановић, *Internet u procesu organizovanja nastave i učenja*, доступно на: <https://www.scribd.com/document/29655984/internet-u-procesu-organizovanja-nastave-i-ucenja> (приступљено 6. 2. 2022).

Надрљански, Надрљански, Биљић (2007): М. Nadrljanski, Ђ. Nadrljanski, М. Bi-lić, Digitalni mediji u obrazovanju, *1. međunarodna znanstvena konferencija "The Future of Information Sciences (INFuture2007): Digital Information and Heritage": zbornik radova*, Загреб: Одсек за информацијске знаности, Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу, Средишњи државни уред за е-Хрватску, 527–537.

Правилник о програму рада свих стручних сарадника, *Сл. гласник РС – Просветни гласник*, бр. 5/2012, доступно на: https://ekosmile.edu.rs/portal/images/stories/pdf/Pravilnik_o_svim_oblicima_rada_strucnih_saradnika.pdf (приступљено 5. 2. 2022).

Родек (2011): S. Rodek, Novi mediji i nova kultura učenja, *Napredak*, 152(1), 9–28, доступно на: <https://hrcak.srce.hr/file/123127> (приступљено 22. 1. 2022).

Трнавац, Ђорђевић (2007): Н. Трнавац, Ј. Ђорђевић, *Педагогија: Уџбеник за наставнике*, Београд: Научна књига комерц.

Џајлс (2011): D. Džajls, *Psihologija medija*, Београд: Clio.

Jelka M. Panić

City Library “Božidar Knežević”, Ub

Vesna R. Živković

City Library of Novi Sad

THE ROLE OF THE SCHOOL LIBRARY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION

Summary: The first part of the paper examines the role of school in creating a stimulating learning environment, emphasizing the importance of multimedia instruction and a constructivist approach to learning. In this context, school libraries are presented as multimedia learning centers. Further, the paper analyzes classroom equipment that should be in line with the constructivist approach to learning, which brings up the current issues of the use of digital media. The relationship between students' and teachers' competencies in terms of the use of ICT is considered, and the importance of pedagogy (and didactics) of the media in integrating media into interdisciplinary competencies is emphasized.

The second segment is dedicated to the role of the school library in the modern educational process, to its importance, function, organization and increasingly important position in multimedia and digitally transformed teaching, as well as its importance in the cognitive process and lifelong learning; competencies of library and information professionals are discussed as well.

Keywords: school library, multimedia instruction, constructivist approach to teaching, media didactics, library and information center.